

FELIKS CIUEV | VIACESLAV MOLOTOV

CONVERSAȚII CU MOLOTOV

În cercul puterii comuniste

Traducere din limba rusă și note de Antoaneta Olteanu

Prefață de Armand Goșu

Postfață la ediția în limba rusă de Serghei Kuleșov

CORINT
BOOKS

—2017—

Capitolul 1

Afaceri internaționale

Noua hartă

Viaceslav Mihailovici Molotov considera că principala cauză a vieții sale este consolidarea orândurii socialiste, consolidarea rolului militar, economic și politic al țării noastre și a întregii alianțe socialiste, slăbirea pozițiilor imperialismului.

— Bine că țării ruși au cucerit pentru noi atâta pământ. Acum ne e mai ușor să ne luptăm cu capitalismul.

14.01.1975

— Am înțeles că sarcina mea ca ministru al Afacerilor Externe era să extind cât mai mult granițele Patriei noastre. Mi se pare că eu și Stalin ne-am descurcat destul de bine cu sarcina asta.

...Îmi aduc aminte de o povestire a lui A. I. Mgheladze (primul secretar al CC al PC al Gruziei în ultimii ani de viață ai lui I. V. Stalin), completată de Molotov, despre cum, după război, la casa de vacanță a lui Stalin a fost adusă harta URSS cu noile granițe – mică, pentru un manual școlar. Stalin a prins-o cu pioane de perete: „Să vedem ce am obținut... În Nord la noi totul e în ordine, e normal. Finlanda e foarte vinovată față de noi și am mutat granița mai sus de Leningrad. Țările Baltice – sunt pământuri rusești adevărate! –, sunt din nou ale noastre, acum bielorușii trăiesc la noi cu toții, împreună, ucrainenii împreună, moldovenii împreună. În Vest totul e normal. Și a trecut imediat la granițele

răsăritene. Ce avem noi aici?... Insulele Kurile acum sunt ale noastre, Sahalin e în întregime a noastră, ia uitați ce frumoasă e! Și Port-Arthur e al nostru, și Orientul Extrem e al nostru – Stalin trecu cu pipa pe deasupra Chinei, – și Calea Ferată a Chinei Orientale e a noastră. China, Mongolia – totul e în ordine... Uite, aici nu-mi place granița!”, spuse Stalin și arătă mai sus de Caucaz.

29.11.1974

— Desigur, în treaba asta am sfeclit-o puțin, dar în sud s-a văzut ceva. Totuși, trebuie să ai măsură în toate, că poți să te îneci.

Problema Țărilor Baltice, a Ucrainei de Vest, a Belorusiei de Vest și a Basarabiei am decis-o cu Ribbentrop în anul 1939. Nemții nu au acceptat cu prea multă plăcere că am anexat Letonia, Lituania, Estonia și Basarabia. Când, peste un an, în noiembrie 1940, am fost la Berlin, Hitler m-a întrebat: „Ei, bine, îi reuniți pe ucraineni, bieloruși, ei, bine, pe moldoveni, asta se mai poate explica, dar cum explicați lumii întregi Țările Baltice?”

I-am spus: „O să explicăm”.

Comuniștii și popoarele din statele baltice și-au manifestat interesul pentru unirea cu Uniunea Sovietică. Liderii lor burghezi au venit la Moscova pentru tratative, dar au refuzat să semneze unirea cu URSS. Ce trebuia să facem? Trebuie să vă spun că am îndeplinit în secret un curs foarte dificil. Când ministrul de Externe al Letoniei a venit la noi, în 1939, i-am spus: „Nu mai plecați înapoi până nu semnați unirea cu noi”.

Din Estonia a venit la noi ministrul de Război, i-am uitat deja numele, era popular, i-am spus asta. Trebuia să apelăm la asemenea gesturi extreme. Și le-am îndeplinit, în opinia mea, bine.

V-am prezentat asta într-o formă foarte grosolană. Așa a fost, dar totul s-a făcut mai delicat.

— Dar primul care venise ar fi putut să-i prevină pe ceilalți, spun eu.

— Păi nu aveau unde să se ducă. Doar trebuia să se asigure cumva. Când am prezentat solicitările... Trebuie să luăm măsuri la timp, altfel o să fie târziu.

Se agitau pe ici-pe colo guvernele burgheze, desigur, nu puteau intra cu mare plăcere într-un stat socialist. Pe de altă parte, conjunctura internațională era în așa fel că ele trebuiau să decidă. Se aflau între două state mari – Germania fascistă și Rusia sovietică. Circumstanțele erau complexe. De aceea ezitau, dar s-au decis. Și noi aveam mare nevoie de Țările Baltice...

Cu Polonia nu puteam face la fel. Polonezii erau neîmpăcați. Am dus tratative cu englezii și francezii înainte de a discuta cu germanii: dacă nu se vor împotrivi trupelor noastre în Cehoslovacia și Polonia, atunci, desigur, lucrurile noastre vor merge mai bine. Au refuzat, de aceea trebuia să luăm măsuri chiar și parțiale, trebuia să îndepărtăm trupele germane.

Dacă nu am fi ieșit în întâmpinarea germanilor în anul 1939, ei ar fi ocupat toată Polonia până la graniță. De aceea ne-am înțeles cu ei. Ei trebuiau să fie de acord. Pactul de neagresiune este inițiativa lor. Noi nu puteam apăra Polonia, pentru că ea nu voia să aibă de-a face cu noi. Ei, și dacă Polonia nu vrea, iar războiul e la o aruncătură de băț, atunci dați-ne nouă măcar acea parte din Polonia care, considerăm noi, aparține necondiționat Uniunii Sovietice.

Și Leningradul trebuia apărat. Finlandezilor nu le-am pus problema ca balticilor. Le-am spus numai să ne dea partea de teritoriu de lângă Leningrad. De la Viborg. Au fost foarte încăpățânați.

A trebuit să vorbim mult cu ambasadorul Paasikivi, care apoi a devenit președinte. Vorbea în rusă ca vai de lume, dar putea pricepe. Avea acasă o bibliotecă bună, îl citea pe Lenin. Înțelegea că fără acordul cu Rusia nu vor face nimic. Simțeam că vrea să vină în întâmpinarea noastră, dar erau mulți adversari.

24.07.1978

— Cum am cruțat Finlanda! Am procedat înțelept că nu am anexat-o. Am fi avut o rană permanentă. Rana asta ar fi dat motiv Finlandei să aibă ceva împotriva Puterii sovietice... Acolo oamenii sunt foarte, foarte încăpățânați. Minoritatea ar fi fost foarte periculoasă. Iar acum putem consolida, încetul cu încetul, relațiile. Nu am reușit s-o facem democrată, cum nu am reușit nici cu Austria.

Lenin mersese mai departe. A spus, haideți să mai facem și republici unionale.

— Și atunci au uitat să mai creeze și un CC al RSFSR?

— Nu e vorba că au uitat, nu era loc pentru el. Asta ar fi redus rolul partidului, pentru că forma de acum, când rușii nu au un CC, dă posibilitatea ca treburile rusești să fie soluționate prin intermediul aparatului principal, iar acesta e o forță mare... Atunci erau Secretariatul CC și Biroul Organizatoric. În Biroul Organizatoric se rezolvau tot felul de probleme organizatorice. Fiecare comitet republican avea biroul lui. Numai că el nu se numea birou politic și nici birou organizatoric, numai ucrainenii, cred, aveau birou politic. Era un birou pentru Rusia în timpul lui Hrușciiov, și înainte de Hrușciiov a fost o vreme, a fost Jdanov, cred eu, președinte. Nu a ieșit nimic din asta, pentru că Rusia e o parte așa de mare a statului și dacă ea ia o hotărâre, atunci cu siguranță va fi adoptată.

— În toate republicile există o academie de științe, scriitorii ai poporului, dar în RSFSR nu sunt.

— Păi pentru că, slavă Domnului, și așa e destul de mare influența Rusiei. Dacă aparatul principal e inteligent și se ocupă cu pricepere de lucruri, cu condiția aceasta. Da, cu condiția aceasta. În realitate, fără asta și partidul se prăbușește. Lui Stalin nu i se clintea niciun mușchi pe față.

5.07.1980

NEP – o retragere temporară

— NEP este, desigur, o idee venită din popor. Un țăran l-a împins pe Lenin spre ideea asta. Iar el a formulat-o așa cum se cuvine unui om învățat și politician. Rădăcinile sunt din popor, dar trebuia să i se dea o orientare marxistă științifică. Numai Lenin putea să facă asta.

5.07.1980

— Lenin preconiza continuarea NEP pe o perioadă mai lungă, doar el spunea că este ceva serios, pentru mult timp?...

— Nu, răspunde Molotov, Lenin planificase NEP ca o retragere temporară, și deja peste un an, în 1922, a luat cuvântul și a spus că e timpul să se termine cu NEP. Noi, spune, ne-am retras un an. Acum trebuie să spunem în numele partidului: ajunge... Perioada aceasta se încheie sau s-a încheiat.

— Ce trăsătură cea mai pregnantă a lui Lenin ați reținut?

— Perseverența. Și capacitatea de a se lupta pentru cauza sa. În Biroul Politic aproape toți erau împotriva lui – Troțki, Kame-nev, Zinoviev, Buharin. Pe atunci, în Biroul Politic îl susțineau pe Lenin numai Stalin și cu mine.

9.05.1985

— În timpul lui Lenin era o situație așa de grea... Dar Lenin era un om care se uita în ochii oamenilor și-i îndemna: „Aveți în vedere, moartea ne amenință.” Desigur, nu-i putea muștrului pe toți, dar îi îndemna pe toți. „Altfel, o să ne înghită pe toți!”

9.06.1976

— Anul 1921, începutul NEP, foamete. A venit vorba că trebuie să cumpărăm cereale din străinătate. Pentru asta e nevoie de valori. Lenin spune: trebuie să ne ajute oamenii Bisericii. Dacă o să luăm valorile acestea, popii vor fi mult mai liniștiți. Dacă vor începe să se împotrivescă, iar va fi în folosul nostru, în felul aceasta își vor submina autoritatea: se țin de bogățiile lor, când oamenii mor de foame. În orice caz, o să câștigăm din punctul de vedere al luptei împotriva orientărilor religioase.

14.10.1983

Relații complicate cu Krupskaia

— Troțki nu era fricos?

— Nu, era curajos. A fost în exil, apoi a stat la închisoare. A trăit în America. În anul 1905 a venit și a ajuns președinte al primului Soviet al deputaților muncitorilor din Petersburg, în 1906 sau la începutul anului 1907 a plecat din nou, iar a doua oară a

venit în 1917. Avea fonduri. În primul rând, el scotea o revistă, în al doilea rând, se vede, avea avere. I-am citit cartea biografică. El începe prin a spune cum s-a dus cu mama în vizită la un vecin moșier în regiunea Hersones. Avea vreo cinci ani, scrie cum s-a jucat acolo cu o fetiță și cum i-a fost frică. Descrie așa ceva – e un om așa de orgolios!

Când a ieșit cartea asta, Demian Bednii l-a șfichiuit așa de tare! Și Stalin, probabil, a citit-o. Troțki era un scribălău.

...Vine vorba despre N. K. Krupskaia.

— Krupskaia v-a criticat după moartea lui Lenin, la congres:

Și uite, în raportul tov. Molotov văd același optimism referitor la aparatul de stat. Știți dumneavoastră, am ascultat cu mare plăcere raportul tov. Molotov despre cum ne dezvoltăm, cum decurge totul lin și merge bine...

— Desigur, era un raport slab. Chestiuni secundare. E un neajuns, ce să fac?

— Ea spune mai departe:

Problema cum să tatonăm împreună linia corectă, uite, în opinia mea, asta nu a fost în raportul tov. Molotov, dar a fost aceeași pasiune pentru iluzii, ca și la tov. Buharin... Nu trebuie să ne liniștim spunând că majoritatea are mereu dreptate. În istoria partidului nostru au fost congrese la care majoritatea nu a avut dreptate. Să ne amintim, de exemplu, de congresul de la Stockholm. (Voci: „O aluzie fină la situația grosolană...”) Majoritatea nu trebuie să se amăgească cu ideea că e majoritate, ci să caute fără patimă soluția corectă, dacă ea va fi corectă. (O voce: „Lev Davidovici, aveți tovarăși noi!”)

— Pregătesc terenul. Ea devine tovarășa de idei a lui Troțki, trece pe calea troțkistă... După moartea lui Lenin o vreme a luat cuvântul de fapt împotriva lui Lenin, dar mai apoi a început să susțină linia partidului, inclusiv procesele împotriva troțkiștilor și a celor de dreapta. Krupskaia a mers după Lenin toată viața ei, înainte de revoluție și după, dar, în realitate, la politică nu se

prea pricepea. Nu se pricepea. Chiar în 1925 s-a încurcat, a pornit după Zinoviev. Iar Zinoviev vorbea de pe poziții antileniniste. Nu e așa de simplu să fii leninist, țineți cont de asta!

Maria Ilinicina, sora lui Lenin, îl simpatiza pe Buharin. Era fermecată totalmente de Buharin, îl admira, era mai aproape de el decât de Lenin și, dacă nu ar fi fost Lenin, ar fi trecut de partea celor de dreapta. Nu s-a dus după ei, deși în suflet era buharinistă. Și doar e sora lui Lenin, o bolșevică devotată. Așa de puternică era aplecarea asta spre dreapta! Dar Lenin nu a pornit după cei fermecători. Așa cum mic-burghezii germani nu au reușit nimic în privința lui Marx și Engels, nici mic-burghezii ruși, sovietici, nu au reușit să-l tragă după ei pe Lenin.

Maria Ilinicina, ca și Krupskaia, în ultimii ani a trăit alături de Lenin, dar l-a tot urmat pe Buharin ăsta, nu simțea că omul acesta e de cu totul alt tip.

Dintre rudele lui Lenin, mă rog, Anna Ilinicina a fost mai bună decât ceilalți.

Dar Dimitri Ilici era miop. Un „bețivan” mare. Îi plăcea să tragă la măsea.

28.11.1974, 1.11.1977

— Ați văzut filmul „Nadejda”, despre Krupskaia?

— Mă interesează prea puțin. De fapt, am avut relații bune cu Krupskaia, mai mult sau mai puțin personale. Dar Stalin se uita urât la ea.

— Avea temei. La Congresul al XIV-lea al partidului ea a apărut într-o postură proastă.

— Foarte proastă. A arătat că e o proastă comunistă, nu a înțeles nici pe dracu' din ce a făcut.

25.04.1975

— Totuși, în ce constă esența conflictului dintre Stalin și Krupskaia?

— Păi, Krupskaia a început să se comporte urât după moartea lui Lenin. Ea îl susținea pe Zinoviev, linia lui încălțită. Și nu

numai ea. Erau membri ai Biroului Politic care erau și ei prinși de problema asta. De fapt, se îndepărtaseră de Lenin. Deși credeau că asta înseamnă Lenin.

1.01.1983

— Medicii au interzis ca Lenin să primească vizite, când era bolnav, când starea lui s-a agravat. Dar Krupskaia permitea. Și de aceea a apărut un conflict între Krupskaia și Stalin. Stalin susținea decizia CC – niciun om să nu se ducă la Lenin. Avea dreptate în acest caz. Dacă CC, chiar Biroul Politic, a luat decizia și l-a însărcinat pe Stalin cu respectarea acestei decizii...

21.10.1982

— Ce a scris Lenin despre bătăria lui Stalin nu a fost fără influența Krupskaei. Ea nu-l îndrăgea pe Stalin, pentru că se comportase cu ea destul de fără tact. Stalin a dus la îndeplinire decizia Secretariatului, de a nu-i lăsa la Lenin pe Zinoviev și Kamenev, din moment ce medicii au interzis asta. Aceștia s-au plâns Krupskaei. Ea s-a indignat, i-a spus lui Stalin, iar Stalin i-a răspuns: „CC a decis și medicii consideră că Lenin nu trebuie să fie vizitat”. „Dar Lenin vrea asta!” „Dacă CC decide, atunci nici dumneavoastră nu-l veți putea vizita!”

Stalin a fost iritat: „Ce, trebuie să merg pe vârfuri în fața ei? Dacă te culci cu Lenin nu înseamnă că te și pricepi la leninism!”

Mie Stalin mi-a spus cam așa: „Ce să spun, pentru că ea și Lenin folosesc aceeași oliță trebuie s-o apreciez și s-o recunosc ca pe Lenin?”

Cam grosolan.

11.12.1972

— Krupskaia nu a jucat un rol deosebit în partid. Era prietenă cu Zinoviev. Asta e rău, dar, dacă e să gândim așa, și Dzerjinski a votat pentru Troțki. Așa nu va rămâne nimeni. Nu se poate să nu înțelegi asta. Și Gorki a avut rătăcirii. A luat cuvântul împotriva

Revoluției din Octombrie. Fără îndoială, nimeni nu se pricepea mai bine la leninism ca Stalin.

8.01.1974, 28.04.1976

Vagonul sigilat

— În Vest a apărut cartea lui N. Rutîci, *PCUS la putere*. El scrie cum a primit Lenin banii germani pentru bolșevici, cum s-a întors în Rusia în aprilie 1917...

— Este provocare curată. Totul e curat la Lenin. El a distrus imperialismul german, deschis, fără odihnă. Fără nicio cruțare, răspunde Molotov.

— Dar poate că în perioada aceasta pentru ei era avantajos să-l susțină pe Lenin?

— Poate, dar la Lenin nu a ajuns nicio copeică din banii aceștia, poate o fi ajuns vreo parte... Dar tocmai în asta constă forța lui Lenin, că știa să se folosească de toți.

— Discuțiile despre vagonul sigilat al lui Lenin sunt ceea ce spunea Kerenski...

— Noi am închis asta! exclamă Molotov. Uite, strada, mergi așa și încep să facă propagandă. Iei cuvântul și se adună un grup. Mulțimea se mărește, se mărește.... Erau oameni activi. Au primit pentru prima dată libertatea în sensul deplin al cuvântului. Presa duduie. Plehanov a scos un volum împotriva lui Lenin. Și el îl acuza. S-a folosit de serviciile consulului german: Lenin îi ajută pe germani! Aleksenko, fost bolșevic, deputat al Dumei de Stat, a fost unul dintre liderii bolșevicilor din Dumă, apoi a trăit în străinătate, s-a îndepărtat de bolșevici, l-a făcut pe Lenin în toate felurile, a vândut acolo în stânga și-n dreapta tot felul de scrisori ale lui Lenin. L-a acuzat că îi ajută pe germani, că acționează împotriva aliaților. Totul era în favoarea lui Kerenski.

12.12.1972

— Lenin a fost adus prin Elveția și Finlanda într-un vagon sigilat. A fost o înțelegere să nu aibă nicio discuție și contact cu

— Da, fără îndoială. Nu trebuie să te bazezi pe el. E un om fără conștiință. Nu e precis. E foarte primitiv. În prezența mea nu s-a discutat această problemă. (Cam același lucru mi l-a povestit L. M. Kaganovici într-o discuție: „Hrușciov nu ne-a pus asemenea întrebări, nu a fost nimic de genul ăsta”. L. M. Kaganovici are 97 de ani, mintea clară, memoria bună, ca și Molotov la această vârstă. – F. C.)

9.12.1982, 9.03.1985

Cum trebuie înțeles anul 1937?

— Cred că au fost și lipsuri, și greșeli, spune Molotov. Cum să nu fi fost, când chiar în organele care le anchetau se aflau dușmani.

În ceea ce privește linia, uite, am fost chemat în privința reprimării în partid, am spus că politica partidului din anii 1930 am apărât-o și o apăr și acum la fel ca înainte. Desigur, au fost și greșeli, au fost. Cred că vor spune și cum a greșit fiecare dintre noi. Oricum ar fi, nu se poate altfel. Lipsurile nu se rezolvau mereu cu controlul organelor de partid, ci pe măsura posibilităților. Nu pentru că nu voiam, ci pentru că nu eram în stare să o facem.

Gândiți-vă, politica aceasta a fost singura salvatoare pentru popor, pentru revoluție și doar ea a corespuns principiilor fundamentale ale leninismului. Evident că acum nu o mai poți duce.

...Aproape la fiecare întâlnire cu Molotov a venit vorba despre represiunile din epoca lui Stalin. Molotov atinge această problemă și în lucrarea sa, „În fața unor sarcini noi (despre încheierea construirii socialismului)”, care a rămas nepublicată. Mi-a dăruit un exemplar cu autograf în februarie 1977.

În multe privințe, repetă ceea ce a prezentat Molotov în discuțiile noastre, dar totuși lucrurile acestea sunt scrise chiar de el, de aceea îmi permit să redau un mic fragment:

În anii 1920 și mai mult în anii 1930 s-a desfășurat în totalitatea ei gruparea troțkiștilor, foarte ostilă leninismului, deși încă de atunci troțkiștii se prezentau cu falsitate a fi luptători pentru comunism. Exilat din URSS în anul 1929, în edițiile sale publicate în străinătate, Troțki a lăsat să se înțeleagă, iar în scrisorile adresate

adeptilor din URSS a arătat direct că acum în lupta cu partidul (cu „conducerea stalinistă”) sunt bune orice măsuri, mergând de la teroare și sabotaj în interiorul țării, până la înțelegerile politice trădătoare murdare cu guvernele țărilor burgheze, inclusiv Germania hitleristă. Legăturile cu serviciile de informații ale statelor burgheze erau susținute de Troțki și ceilalți și aveau ca scop accelerarea atacului militar al statelor imperialiste agresoare asupra URSS, folosind acest moment pentru a îndeplini lovitura de stat împotriva socialismului în interiorul țării. După troțkiști a pornit pe acest drum gruparea Zinoviev-Kamenev (e suficient să menționăm că la procesul public din anul 1936 ea și-a recunoscut implicarea directă în asasinarea lui Kirov). În anii 1930, și chiar mai devreme, în blocul cu troțkiștii și zinovieviștii s-a aflat și conducerea de dreapta (buhariniștii). Reflectau starea de spirit a elementelor mic-burgheze care încercau să se aranjeze fără agitație și să conviețuiască cumva cu chiaburimea, condamnată la pieire în socialism, ca și în cazul celorlalte clase exploatatoare.

Liderii acestor grupări (și ai altora mai mici) s-au transformat cu anii în niște degenerați jalnici burghezi, speriați de imperialism, care și-au pierdut credința în socialism. Ei au mers așa de departe în lupta împotriva partidului și a conducerii lui, că de fapt s-au transformat în dușmani fățiși ai partidului și ai cauzei socialismului, în grupuri și bande de complotiști care și-au fixat ca scop răsturnarea Puterii sovietice. Ei s-au apropiat din ce în ce mai mult unii de alții, au pregătit un complot contrarevoluționar mizerabil și o lovitură militară, pentru a readuce țara la capitalism, pentru a restaura puterea burgheziei, și, după cum se vede, pentru a acapara puterea. În condițiile desfășurării cu necesitate a unor măsuri hotărâte de eradicare și de distrugere a grupărilor contrarevoluționare și bandelor criminale organizate de ele, care pregăteau lovitura de stat – ceea ce au recunoscut chiar acuzații în cadrul proceselor publice –, s-au făcut și greșeli serioase și abuzuri, care nu pot să nu stârnească un profund regret. Asemenea greșeli au fost posibile mai ales din cauză că în anumite stadii ancheta ajungea pe mâinile celor care mai apoi au fost demascați ca trădători în diverse

acțiuni antipartinice ostile și antisovietice. Ceea ce a întârziat demascarea trădătorilor din interiorul organelor securității statului și din organizațiile de partid, care, după cum s-a dovedit, au îndemnat conștient la anumite măsuri incorecte, îndreptându-le împotriva membrilor de partid onești și a nemembrilor. Partidul, statul sovietic nu puteau permite încetinire sau întârziere în luarea cu necesitate a măsurilor de represiune. În timpul numeroaselor anchete, au fost îndepărtate cu fermitate abuzurile de putere descoperite și alte lucruri incorecte despre care organizațiile de partid au fost înștiințate în detaliu printr-o scrisoare specială a CC. Pentru abuzurile grosolane de putere comisarul poporului pentru Afaceri Interne Ejov, demascat cu câteva exagerări grosolane ale politicii partidului, a fost condamnat pe loc la pedeapsa capitală.

4.02.1977

Discuția cu mareșalul Golovanov

...Azi am fost la Molotov, la Ilinskoe, împreună cu Șota Ivanovici Kvantaliani și cu principalul mareșal al aviației, Aleksandr Evghenievici Golovanov.

A fost o zi caldă. Golovanov – înalt, cu o scurtă sintetică de culoare închisă, fără căciulă, Șota – de statură medie, lat în umeri, tot fără căciulă.

Am luat personalul de Usovo. Mi-am scos un număr „proaspăt” din *Komsomolka* – interviul cu G. K. Jukov. Corespondentul V. Peskov pune întrebarea: „Nu ar fi fost periculos să țiiți comanda bătăliei hotărâtoare așa de aproape de front?” E vorba de statul major al Fontului de Vest din satul Perhușkovo, în timpul bătăliei pentru Moscova. Jukov răspunde: „Era un risc. Cartierul general mi-a spus asta. Dar eu oare nu înțelegeam? Dar înțelegeam bine și altceva: dacă am fi pus mai departe statul major al frontului, imediat după el se îndepărtau și statele majore ale armatelor, ale diviziilor. Iar asta era inacceptabil...”

— Minte! spuse tăios Golovanov și aruncă ziarul pe canapeaua din personal. El a pus în fața lui Stalin problema mutării

Are cămașa lui obișnuită, maro, scoasă din pantaloni, pantaloni gri, ghetе negre, făcute. Ochiul stâng e mijit de tot, e închis... S-au rostit câteva toasturi. Pe neașteptate a spus că ne-am adunat aici nu ca să bem pe săturate, ci pentru a marca aniversarea lui Octombrie. Așa ceva nu se mai întâmplase. Cam peste o oră s-a ridicat de la masă, a spus: „Masa s-a terminat” și s-a dus să se odihnească. Am continuat să stăm la masă. Mi s-a părut că în mod deosebit azi i-a părut rău că nimeni dintre rude nu l-a felicitat pe el – singurii care au fost pomeniți aici, membrii Comitetului Militar Revoluționar de pregătire a Insurecției din Octombrie!

7.11.1985

„E cam puțină cultură”

...Ne-am întâlnit în noul an, 1986.

Întreb:

— Acum se vorbește tot mai mult despre faptul că în 1937 deja nu mai erau dușmani ai Puterii sovietice, dușmani ai revoluției...

— Sunt niște capete seci. Au trecut aproape șaptezeci de ani, sunt încă destui, dar atunci trecuseră douăzeci de ani!...

Azi se scrie mult despre escrocherii, despre umflări de plan. Eu cred că ar fi mai folositor dacă pur și simplu nu vom discuta doar despre asta, ci fiecare la locul lui trebuie să se lupte cu acest rău. Trebuie să ne trezim toți și să fim chiar noi, în primul rând, cinstiți. Uite, atunci partidul nostru va merge înainte și vom putea merge tot mai departe pe drumul socialismului și comunismului. În ciuda tuturor lucrurilor, bolșevicii au reușit să se mențină și în anii cei mai grei!

1.01.1986

...Am scris un eseu despre Molotov. L-a citit, a făcut observații și, în general, l-a încuviințat. Am oferit eseu mai apoi câtorva redacții, peste tot l-au luat cu plăcere, au promis, dar, cu toată aparenta noastră transparență, nu au putut să-l publice. Atunci am trimis eseu la CC al PCUS. Am fost invitat pentru a discuta, moment în care am înțeles foarte clar că eseu nu va fi publicat.

Au discutat cu mine doi lucrători cu răspundere de la CC. I-am propus lui Molotov să comenteze azi afirmațiile lor.

După ce m-a ascultat, a spus:

— Azi au loc mari schimbări. Există oare convingerea că vom rezista? Am în vedere cauza socialismului. Acum, din multe puncte de vedere asta va depinde de atitudinea față de Stalin.

— Mi s-a spus la CC că în 1920, la Biroul Comitetului Gubernial din Nijni-Novgorod, ați primit muștrare de partid pentru intrigi.

— A fost așa, răspunde Molotov. Am luat cuvântul acolo împotriva lucrătorilor locali. Nu, nu pentru intrigi mi-au dat-o, ei voiau să-și consolideze linia de tip burghez, să nu se atingă nimic în mod deosebit, să nu atingi pe nimeni... Țsta e anul 1920. Iar în 1921, la propunerea lui Lenin, am devenit secretar responsabil al CC – după această muștrare de la Comitetul Gubernial Nijni-Novgorod.

— Se mai spune că Lenin v-a spus: „sunteți cam de piatră...”

— Dacă ați ști cum le spunea Lenin altora! Lenin m-a introdus în Biroul Politic, primul supleant! Chiar și pentru mine numirea a fost neașteptată. Mulți erau nemulțumiți de asta, pentru că mereu am luptat pentru o politică clară și fermă, și lui Lenin, se pare, i-a plăcut asta. Nu totul era clar, nu totul era gata, nici pâine nu era, dar uite, cumva am învins totuși! Deci ne bazam pe ceva. Credeam că nu se poate în niciun caz să renunțăm la NEP, dar nici nu se putea să ne lăsăm duși de curent. Concret, asta nu era deloc simplu de formulat și aici unii au încercat să-și ducă linia lor – să arate în mod practic spiritul burghez și bonomia, dar asta nu ar fi fost de folos și ne-ar fi băgat într-o situație și mai dificilă. În ciuda tuturor dificultăților, partidul s-a luptat pentru linie și a reușit ca troțkiștii, zinovieviștii și buhariniștii să fie distruși, chiar și în condițiile tuturor neajunsurilor, în condițiile în care comuniștii de nădejde erau puțini, uite, ăsta e stratul cel mai subțire de comuniști despre care scrie Lenin, el a jucat totuși un rol uriaș. Dacă el nu ar fi fost sau dacă ar fi fost mai subțire, lucrurile ar fi putut să nu reziste și conducerea țării să nu fie organizată. Dar uite, am trecut prin aceste greutăți, uneori parcă totul atârna de un fir de păr, dar nu

am scăpat niciodată cârma din mână. În Biroul Politic au fost trei oponenți clari, dar ascunși, și eu m-am luptat cu ei, l-am ajutat pe Lenin. De regulă, Stalin nu aprofunda latura teoretică a problemei, dar Lenin știa să lege și latura practică de cea teoretică, aici este meritul lui. Ei, chiar și Lenin a mai greșit din când în când.

Totuși, fără măsuri ferme, fără critica oportunistului, nu am fi mers mai departe, ne-am fi distrus, pentru că totul chiar atârna de un fir de păr. Ei nu voiau să cedeze, iar în mâinile noastre erau cele mai de nădejde unități ale partidului. Trebuie să ținem mereu minte asta. Nu poți s-o iei nici într-o parte, nici în cealaltă. Trăiam neclar, imprecis, dar aveam speranțe, nu cedam pozițiile, nu cădeam pradă spiritului mic-burghez. Uite, în situația de la Nijni-Novgorod și în multe alte părți nu mai aveai loc de bughezi, dar nu puteau învinge. Aici văd eu meritul membrilor de partid care îl înțelegeau profund pe Lenin, deși nu știau mereu să apere corect linia aceasta, nu învățaseră. Dar să-i permitem unuia ca Hrușciiov să ajungă chiar în vârf... Acum asta le place multora, aici e și un mare pericol, că unii susțin socialismul, dar în suflet au altceva, în suflet nu cred.

Depind multe de conducător. Brejnev, de exemplu, poate lucra bine ca un conducător bun.

— Mi s-a spus la CC: Stalin și Molotov au acționat nu din convingere, ci cu pistolul, cu metode troțkiste. Uite, Troțki tot așa i-a împușcat pe Dumenko și Mironov...

— Noi n-am avut de-a face cu asta...

— Stalin, Molotov s-au comportat la fel. Au murit Tuhacevski, Blücher... Au distrus aproape tot Congresul al XVII-lea...

— Ei, ei. Un suflet burghez, mic-burghez, hrușciovist, trăiește în ei. Nu vor să fie burghezi în politică, dar îi trage așa.

— Când le-am făcut observație că la noi, în afară de Lenin, în istoria țării nu rămâne niciun conducător bun, mi-au spus: „Andrei Andreevici Andreev, Șvernik...”

Molotov a râs din tot sufletul...

Data trecută îi adusesem un bilet de mai multe pagini scris de un lucrător de la Comitetul Raional de partid Krasnopresnenski, E. F. Grunin. Molotov îl citește cu interes.

Autorul biletului scrie că în timpul lui Lenin, Consiliul Comisarilor Poporului și-a concentrat toată puterea economică și administrativă, iar partidul era un ajutor.

— În timpul lui Lenin, da, spune Molotov.

— Lenin, într-una din scrisorile către Molotov din martie 1922, a scris: „În fine, trebuie să delimităm mult mai precis funcțiile partidului și ale CC, ale Puterii Sovietice...” Iar acum au dat cam mult partidului.

— Încercați să conduceți altfel. El critică corect în majoritatea cazurilor, dar nu poate să tragă concluzii. Asta este greu, spune Molotov.

— El propune să se lase partidului conducerea generală a muncii organelor de stat fără amestec în mărunțișuri.

— Asta e greu de făcut în condițiile noastre, spune Molotov, e o problemă grea.

— Vrea să afle de ce oamenii muncesc prost.

— Pentru că suntem comuniști proști, încă suntem comuniști proști în marea majoritate. Și, slavă Domnului că totuși se mai găsesc forțe care, cu toate lipsurile și în condițiile unei slabe înțelegeri a întregului complex de probleme, s-au ținut în jurul unui nucleu al partidului și au păstrat... Nu atragem atenția asupra faptului că solicitarea pentru socialism și comunism a rămas la fel – de la fiecare după posibilități. Este un neajuns și va trebui să ne dezicem de el. Dar ar fi fost mai bine să nu fi fost și să ne dăm seama de el din timp, uite, nu am reușit să scriu asta, pentru că trebuie formulat precis. Deja mi-e puțin cam greu să lucrez...

Da, trebuie crescut rolul Sovietelor, dar asta nu va apărea prea curând la noi. Avem nevoie de toate, adunăm picătură cu picătură, să adunăm anumite sectoare ale industriei, lucruri cotidiene, dar deocamdată nu putem să facem multe. Trebuie să întărim linia principală a partidului, pentru a nu o lua înaintea burghezii. Sunt destui doritori să se odihnească. Mda.

26.01.1986

...La următoarea noastră întâlnire Molotov a continuat discuția despre nota lui Grunin:

— Am citit nota asta încă o dată. Nu pare prea clară. El aproape crede că nu am obținut nimic, nu există niciun socialism. Oscilează între extreme. Dar totuși am menținut puterea, industria e în mâinile statului, viața țăranilor a pornit pe calea colectivizării – e o viață nouă, sovietică, s-a distrus tot ceea ce părea foarte greu de distrus. Mergem înainte printr-o serie de contradicții și ele vor mai fi, nu doar un cincinal, așa că trebuie să ne încapătănăm și să încercăm provocările. Contradicțiile încă mai există în societatea noastră socialistă, dar ele nu vor domina, deși își fac treaba lor, va învinge linia generală a dictaturii proletarietului. Iar la autor rezultă așa: funcționarii sunt stăpâni peste toate. În practică, funcționarii au apucat multe în mâinile lor, dar asta e o categorie al cărei cap e aproape rupt. Rămân dificultățile.

De aceea am citit-o de două ori. Nota asta reflectă un punct de vedere aproape pesimist asupra generației noastre. Dar noi mergem înainte, în ciuda faptului că multe lucruri vechi încă depind de noi, ca niște ghiulele de picioare, așa că e greu să ne deplasăm. Dar nu există forțe care să ne poată întoarce înapoi. Mergem neabătut înainte, dar mai încet decât ar fi de dorit. Uite care e opinia mea. Nu știu care e a dumneavoastră.

— Ce-l putem sfătui?

— În primul rând să continue linia pe care o duce, ea e leninistă, ea e socialistă, dar nu în totalitate – trebuie să se consolideze elementele socialiste și din economie, și din cultură, și chiar din partid. Este greu, dar ne-am apucat de o treabă grea, pe care, în opinia mea, noi, în general, o ducem victorios înainte. Avem încă legate de picioare multe lucruri vechi și care ne blochează drumul. Nu poți să scapi cu o frază frumoasă. Dumneavoastră vă este clar totul?

— Nu-mi este clar totul. El vede neajunsurile noastre și se gândește cum să le îndrepte.

— Tocmai despre asta vorbesc. Mergem înainte, dar rămân încă multe dificultăți, inclusiv faptul că apar acele dificultăți care s-ar părea că fuseseră depășite ușor, dar noi nu putem obține nimic ușor, pentru că trăim, de fapt, într-o țară mic-burgheză. Și construim socialismul și mergem spre comunism, pentru că puterea și

avangarda se țin ferm de politica pe care o duce partidul. Iată care este lucrul cel mai important.

Avangarda rămâne la noi, se consolidează, socialistă, comunistă, asta e cel mai important. Nu e corect să te lași cuprins de pesimism. Lucrul nostru în Uniunea Sovietică are influență asupra întregii omeniri, merge înainte, în general, cu succes, dar încet. Însă, nici nu poate fi altfel. Încă mai există troțkiști, și buhariniști, ei subliniază greutățile noastre și neajunsurile, ei sunt cei ce exprimă disperarea și lipsa de credință, că nu am merge înainte, ci înapoi. Asta nu e corect. Peste cinci, zece ani totul va fi mai clar la noi, dar dificultățile vor rămâne foarte mari. Mai mult, ce se face, ceva concret nu pot să vă spun, dar cred că se face bine. Și lucrul nostru a intrat așa de profund în viața poporului, că nu mai putem să ne întoarcem înapoi. Iar oamenii care ar putea propune ceva nou cred că sunt încă puțini. Încă nu s-au acumulat acele elemente. Nu apare nimeni nou, nu ați observat? Despre cine se vorbește, în ce articole? Da, au apărut destui noi, dar ei nu sunt verificați în plan mare. Așa stau lucrurile.

Uite, aici te scarpini la ceafă – ai fost oare azi la baie?

— Dar ce părere aveți față de propunerea de a se acorda mai multă putere sovietelor?

— Asta e corect. Trebuie. Numai că asta nu se va rezolva așa de repede, pentru că la noi e cam puțină cultură. Adică azi ai citit, ai înțeles, dar trebuie încă să te mai gândești cum să faci. Cred că partidul face bine asta. Nu se prea grăbește.

În nota lui, nu e cuprins de disperare, dar vrea să îngroașe tot și apare un tablou destul de apăsător, că deja puterea a fost scăpată din mâinile bolșevicilor și comandă niște oameni pe care nu te poți baza. Tocmai aici e problema, că deocamdată nu a fost scăpată puterea din mâini, ci se duce în general o luptă și cu succes total, iar unde nu se reușește să se meargă înainte ne mai întoarcem puțin înapoi, la regulile burgheze. Dacă nu ar fi marxism-leninismul ar fi rău. Marxism-leninismul arată că pot fi depășite aceste dificultăți, dar trebuie să te încapățânezi să păstrezi în practică acest marxism-leninism al tău.

— Fostul președinte al Franței, Valéry Giscard d'Estaing, după ce a vizitat biroul lui Lenin, a spus: „Acum am înțeles în ce constă forța lui Lenin: în abnegația sa. El a dat tot poporului. Și un asemenea om nu putea să nu învingă, ar fi fost nedrept dacă nu ar fi învins!”

— Nu e un om prost și înțelege că nu totul duce la capitalism, ci în altă direcție, și a spus așa ca să se vadă că e un om drept, spune Molotov... Rasputin¹ pregătește ceva nou?

— A scris un nou roman, *Incendiul*.

— Mă simt așa, că dacă citesc puțin, capul mi se face greu. Ieri am dat de un articol interesant al lui Fidel Castro, am vrut să-l citesc, dar nu pot. Dar dumneavoastră ce citiți?

— Churchill. Ne acuză că l-ați ajutat pe Hitler în anul 1940, când lupta cu Franța. L-ați felicitat pe Hitler cu ocazia victoriei asupra Franței... Dacă ar fi știut Stalin și Molotov că peste un an va trebui să lupte cu Hitler!

— Știam, știam foarte bine. Iar Churchill s-a prăbușit. El nu a văzut perspectiva. Mai bine zis, nu a vrut s-o vadă. El e un om cu mare caracter, încăpățânat. Dar nu e suficient caracterul, trebuie să și înțelegi.

— Viaceslav Mihailovici, niște oameni din Irkutsk m-au rugat să scrieți câteva cuvinte pe o fotografie a dumneavoastră, pentru muzeul din Manzurka.

La ei au fost în exil Kirov, Frunze, Ordjonikidze și dumneavoastră.

— Mi s-a stricat așa de mult scrisul – Molotov ia pixul, îl învârte în mână. Încerc să-i dictez:

Pentru muzeul satului Manzurka... Dar el scrie, după ce gândește puțin, în felul său, cu o mână tremurătoare, cu greu, fără ochelari: „Tovarășilor siberieni din Manzurka și din alte locuri îndepărtate. Vă doresc mari succese. De la un fost exilat. V. Molotov. Februarie 1986”.

Țin cu mâna foaia de hârtie cu fotografia, pe care scrie.

---

¹ Scriitorul Valentin Rasputin. Este vorba de nuvela *Incendiul* (n. red.).

— Nu mai văd bine, spune Molotov și-și pune ochelarii pentru a citi... Se părea că nu de mult scrisese cu o mână fermă pe fotografia sa pentru casa memorială a lui I. V. Stalin de la Gori:

Mă mândresc că am lucrat mulți ani cu I. V. Stalin.

V. Molotov.

7.02.1986

...Duminică, 9 martie 1986, Molotov a împlinit 96 de ani. Îl felicit, iar el îmi spune: „O să ducem și în continuare aceeași politică”. Zâmbește.

— Cum vi s-a părut Congresul al XXVII-lea al partidului? Îl întreb. În viața lui Molotov au avut loc douăzeci și șapte de congrese ale partidului.

— Puțin concret. Accelerare, accelerare. Dar nu trebuie să te grăbești. Pentru că problemele pe care le rezolvi sunt tot complexe, nimeni nu le-a mai rezolvat niciodată. Marea majoritate nici nu s-a gândit la asemenea probleme. Sunt puține cuvinte, dar deocamdată sunt puține fapte. Acceptăm cincinalul, dar nu-l îndeplinim. Asta, desigur, nu e frumos, dar la primii pași e inevitabil. Ți se cere să îndeplinești și să depășești tot – nici asta nu se poate. Trebuie să te pregătești serios de fiecare nou pas. Există dorința de a te lupta pentru socialism, asta e chestiunea cea mai importantă. Nu e mereu total conștientizată, dar oamenii simt că numai aici e ieșirea din situație. Încă mai trăim strâmtorați, mulți încă nu trăiesc prea bine, dar sunt perspective de îmbunătățire. Așa mi se pare...

Deocamdată sunt cam puține fapte. Cred totuși că partidul o să vadă și o să împingă pe cine trebuie, că așa, să treci imediat de la laudă la ocară nu se face, nu se vede niciun rezultat, de aceea trebuie să se manifeste oarecare răbdare...

Încă sunt multe dezordini. E destulă mizerie sus. Trebuie strânse rândurile. Trebuie să mergi la pas cu cei înaintați, cu cei conștienți, cu cei luptători. Luăm parte la o cauză mare la care nu a mai participat nimeni, nici experiență nu avem prea multă, de aceea cred că nu e corect să te lași pradă disperării. Trebuie să te îndrepti și să mergi mai departe...

Cuprins

<i>Cuvânt-înainte</i> de Armand Goșu	5
<i>Prefață</i>	11
Capitolul 1 — <i>Afaceri internaționale</i>	25
Capitolul 2 — <i>Politicienii străini</i>	135
Capitolul 3 — „ <i>Noi, cei din Viatka...</i> ”	145
Capitolul 4 — <i>Alături de Lenin</i>	204
Capitolul 5 — <i>Stalin și anturajul lui</i>	277
Capitolul 6 — <i>Colectivizarea</i>	422
Capitolul 7 — <i>Despre represiuni</i>	436
Capitolul 8 — <i>Ce înseamnă socialismul?</i>	534
Capitolul 9 — <i>Chestiuni cotidiene și ultimele întâlniri</i>	572
<i>Postfață</i> de Serghei Kuleșov	613